

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Bacheloroppgave 2023 15 stp

Fakultet for landskap og samfunn

**Hvordan vil åpenhetsloven påvirke innkjøpspraksis i
grøntanleggsbransjen?**

Håvard Ramsdalen

Landskapsingeniør

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en bachelor ved Landskapsingeniør ved fakultet for Landskap og Samfunn ved Norges Miljø og Biovitenskaplige Universitet.

Motivasjonen og drivkraft for å velge dette tema er flere. Den ene er at dette er et tema som ikke har hatt stort fokus gjennom mine studier og som jeg ville lære mer om. Den andre er at før mine bachelorstudier jobbet jeg seks måneder i en solid bistandsorganisasjon i Tanzania, med fokus på blant annet sosial bærekraft og jobbskaping blant ungdom. Det samme engasjementet har jeg fått brukt i denne oppgaven. Jeg har sett og opplevd ekstrem fattigdom på nært hold i Tanzania. Det kan ikke forklares med ord, og det er tilnærmet umulig for oss i rike Norge å forstå hvor hardt og fælt liv folk som lever i ekstrem fattigdom har. Med økt fokus på gode arbeidsvilkår vil trolig folk i andre deler av verden få bedre liv, og det er interessant å se på lovverk og forandringer som prøver å bedre dette.

Denne inspirasjonen og drivkraften har jeg kombinert med fagkunnskap innenfor grøntanleggsbransjen som er oppnådd ved dette bachelorstudiet. Dette har resultert i en oppgave som belyser lovverk om etiske krav, hvordan grøntanleggsbransjen skal ivareta disse, samt viktigheten av slikt lovverk.

Jeg vil takke alle som har bidratt med innspill og kunnskap til denne oppgaven, både fagpersoner og studenter. I tillegg vil jeg takke NAML og Bjørn Aakerholt for hjelp til å finne personer i bransjen med god kunnskap om temaet. Retter også en takk til alle medstudenter og forelesere for en svært lærerik tid ved universitetet. Til slutt vil jeg takke veileder Frode Degvold for god veiledning gjennom hele prosessen.

Abstract

The Act on Business Transparency and Work with Basic Human Rights and Decent Working Conditions (Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven), entered into force on 1. July 2022. The aim of this thesis is to shed light on how new ethical requirements will affect purchasing practices in the green construction industry. More specifically, the thesis will look at the new Transparency Act and how it affects purchasing practices when importing Indian granite. The paper explains the background to the law and why such a law and focus on ethical requirements are important. Furthermore, there will be a review of the law with a focus on what is relevant for the green construction industry, much of the information will probably be relevant for other parts of the building and construction industry.

How to carry out a due diligence assessment and the scope of these are reviewed in more detail, as well as how companies in the industry have designed their due diligence assessments and how far the industry has come. How in practice a company works to safeguard basic human rights and decent working conditions. The assignment also discusses challenges, financial consequences, and weaknesses of the law.

The new Transparency Act legislates a focus on ethical requirements, which has not had such requirements before. This leads to more transparency in the supply chain and about how things are produced. This helps prevent modern slavery, child labour and generally poor working conditions from occurring in products and services we buy in Norway. In other words, this law has great influence.

Parts of the industry have good control over ethical requirements and due diligence assessments, and some have little control, most companies are somewhere in between and are working to gain control, before the deadline for due diligence assessments which is 30 June 2023.

Sammendrag

«Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven)» trådte i kraft 1.juli 2022. Denne oppgaven har som mål å belyse hvordan nye etiske krav vil påvirke innkjøpspraksis i grøntanleggsbransjen. Mer konkret vil oppgaven se på ny åpenhetslov og hvordan den eksempelvis påvirker innkjøpspraksis ved import av indisk naturstein. Oppgaven forklarer bakgrunnen for at loven ble til og hvorfor en slik lov med fokus på etiske krav er viktig. Videre kommer en gjennomgang av loven med fokus på det som er aktuelt for grøntanleggsbransjen.

Hvordan utføre en aktsomhetsvurdering og omfanget av disse blir gått nærmere gjennom, samt hvordan bedrifter i bransjen har utformet sine aktsomhetsvurderinger og hvor langt bransjen er kommet. Hvordan en bedrift i praksis jobber for å ivareta grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Oppgaven diskuterer også utfordringer, økonomiske konsekvenser og svakheter ved loven.

Åpenhetsloven lovfester fokus på etiske krav, noe som ikke har hatt slike krav før. Det medfører mer åpenhet i leverandørkjeden og om hvordan ting er produsert. Dette er med på å hindre at moderne slaveri, barnearbeid og generelt dårlige arbeidsforhold kan skje i produkter og tjenester vi kjøper i Norge. Denne loven har med andre ord stor påvirkningskraft.

Deler av bransjen har god kontroll på etiske krav og aktsomhetsvurderinger og noen har lite kontroll, de fleste bedrifter er en plass imellom og er i arbeid med å få kontroll, før fristen for aktsomhetsvurderinger som er 30. Juni 2023.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Abstract	2
Sammendrag	3
1 Intro	6
1.1 Problemstilling	6
1.2 Avgrensning	6
1.3 Disposisjon	7
1.4 Metode.....	7
2 Hoveddel	8
2.1 Bakgrunn.....	8
2.2 Hvorfor er loven viktig?.....	9
2.3 Eksempel: Indisk granitt	10
2.4 Sosial bærekraft	11
3 Hva står i loven	13
3.1 Lovens formål	13
3.2 Hvem omfattes av loven?.....	14
3.3 Hva innebærer definisjonen med tanke på importert naturstein?	15
3.4 Krav til aktsomhetsvurderinger.....	16
3.5 Offentlig tilgjengelige aktsomhetsvurderinger	18
3.6 Rett til informasjon	20
3.7 Klage, veiledning og straff.....	21
4 Aktsomhetsvurderinger	23
4.1 Aktsomhetsvurderinger steg for steg	23
4.2 Aktsomhetsvurderinger i praksis	27
5 Konsekvenser og tilpasninger	28
5.1 Økonomiske konsekvenser	28

5.2 Parallele systemer	30
5.3 Er krav til anstendig arbeidsliv likt i alle land?	31
6 Refleksjon.....	32
6.1 Refleksjon	32
6.2 Svakheter ved loven:	33
6.3 Ettetanker:.....	34
Konklusjon	35
Videre undersøkelser.....	35
Referanser:	36
Figurliste:	38

1 Intro

1.1 Problemstilling

I denne oppgaven vil vi se på hvordan ny lovgivning på etiske krav vil benyttes av grøntanleggsbransjen ved innkjøp av importert naturstein.

Problemstillingen er utformet slik:

Hvordan vil åpenhetsloven påvirke innkjøpspraksis i grøntanleggsbransjen?

Underproblemstilling:

Hvilke tilpasninger må bransjen gjøre ved import av naturstein?

1.2 Avgrensning

Grunnen til at valget falt på å skrive om åpenhetsloven er flerdelt, originalt var det gitt en oppgave fra fakultetet med fokus på etisk handel i steinindustrien «*Etisk handel i forbindelse med opparbeiding av nye grøntanlegg*». En bachelor-avhandling fra våren 2022 omhandlet samme tema som denne avhandlingen, denne informasjonen ble ikke tilgjengelig før etter at tema var valgt. En e-post til interesseorganisasjonen for grøntanleggsbransjen NAML (Norske anleggsgartnere – miljø og landskapsentreprenører) informerte om en helt ny lov: Åpenhetsloven, og at denne loven kom til å påvirke bransjen. Derfor ble det interessant å følge opp og se nærmere på denne loven og hva den innebærer, og se nærmere på en ny lov som påvirker bransjen.

Oppgaven tar for seg endringer etter en tidligere bachelor om «*Rettferdig naturstein*» (Gökcecli, 2022) som handler om noen av de samme problemstillingene. Den tidligere oppgaven handlet hovedsakelig om fokus på etiske krav og hvordan det offentlige kan følge det opp. I denne oppgaven er fokuset på utførersiden av grøntanleggsbransjen og denne oppgaven forsøker å besvare problemstillingen og hva endringer dette medfører. Oppgaven følger også opp på spørsmål som ble stilt i «*Rettferdig naturstein*» (Gökcecli, 2022) sin del om videre forskning, hvor det kom frem at det ville det skje store endringer på området innen 1-2 år.

Denne oppgaven går grundig gjennom selve den nye åpenhetsloven og aktsomhetsvurderinger. «*Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven)*» (Åpenhetsloven, 2023),

omtales heretter gjennom oppgaven for åpenhetsloven. Oppgaven går gjennom svakheter og fordeler ved loven, sett i forhold til grøntanleggsbransjen. Oppgaven tar for seg importert stein og hvordan ulike private aktører må forholde seg til ny åpenhetslov og krav som stilles i den.

Grunnen til at indisk granitt er valgt som produkt er fordi det er et produkt som importeres i stor skala til norske grøntanlegg fra et land med høy risiko for menneskerettighetsbrudd.

Det er en endring på gang med importert stein på grunn av krav til CO2 utslipp, automatisering, gjenbruk og risiko i forbindelse med mange ledd i produksjonen som blir spesielt synlig ved pandemi og krig. Går ikke nærmere inn på disse forholdene, men flere forhold gjør at det trolig blir en forandring i hvordan vi kjøper stein fremover. Ser og en endring rundt krav til at produksjonen skjer på en anstendig måte og åpenhet rundt dette, som er det denne oppgaven har fokus på.

1.3 Disposisjon

Oppgaven består av flere deler og det er satt opp slik at det følger en rød tråd gjennom hele oppgaven. Det starter med innledende kapitler og en forklaring på hvilken metode som er brukt og hvorfor. Selve hoveddelen starter, med en forklaring av hva ny åpenhetslov er, hvorfor den er viktig og relevant. Deretter en gjennomgang av loven med fokus på de mest relevante paragrafer for grøntanleggsbransjen, mye av dette er relevant for hele bygg og anleggsbransjen, siden prinsippene er de samme. Det kommer også en gjennomgang av hvordan man utfører aktsomhetsvurderinger som er selve fundamentet i arbeidet med ny åpenhetslov. I kapitlet om konsekvenser og tilpasninger diskuteres det om hvordan ting sannsynligvis blir i praksis i innkjøpsprosessen, økte kostnader og utfordringer med å utføre aktsomhetsvurderinger. Oppgaven avsluttes med refleksjon, svakheter ved denne loven, konklusjon og aktuelle videre undersøkelser.

1.4 Metode

Metoden som er brukt i arbeidet med denne oppgaven er litteraturstudie, samtaler og e-post korrespondanse. Litteraturstudier er brukt i arbeidet med å finne relevant fagstoff på temaet og i arbeidet med å gjennomgå loven, samt rapporter, veiledere og utredninger om loven.

Samtaler og e-post korrespondanse er brukt i arbeidet med å finne ut hvordan bransjen i praksis vil tolke og forholde seg til loven. Det er blitt foretatt to samtaler og en stor mengde e-post korrespondanse med over ti ulike relevante fagfolk i bransjen. For å sørge for grundig gjennomgang og for å prøve å forstå hele bildet på en best mulig måte har det blitt snakket med både offentlige og private byggherrer, entreprenører, leverandører, innkjøpsansvarlige, HR-ansvarlige, interesseorganisasjonen NAML (Norske anleggsgartnere – miljø og landskapsentreprenører). Synet på åpenhetsloven de ulike aktørene har bidratt til et sammensatt bilde på hvordan loven vil fungere i praksis for grøntanleggsbransjen. I samtaler og e-post korrespondanse ble det startet bredt og spisset mer etter hvert, ble sendt videre til relevante personer og spisset spørsmål i forhold til hvilken rolle personen har i grøntanleggsbransjen.

2 Hoveddel

2.1 Bakgrunn

Ser du ned på bakken i norske byer, i gater, byrom og grøntanlegg er det en ting som det finnes mye av og det er naturstein. Grøntanleggsbransjen og bruk av naturstein henger sterkt sammen og naturstein brukes i et stort omfang i norske gater, byrom og grøntanlegg. Norge har i tidligere tider hatt en stor steinindustri og eksportert naturstein til andre land, Norge er et land med gode natursteinforekomster. Med tiden har norsk arbeidskraft blitt dyrere samtidig som fokuset på pris har vært hovedfokus ved innkjøp av naturstein. Dette prisfokuset har medført til at norsk stein industri har blitt mindre og mindre, og vi i stor grad har gått over til å importere stein fra India, Kina og Portugal. Prisen er lavere i disse landene har leverandører og entreprenører det er blitt snakket med sagt. Når vi importerer stein har vi mindre kontroll på produksjonen og leverandørkjeden blir lenger, noe som gjøre at risikoen for brudd på menneskerettigheter blir større.

Norge er med åpenhetsloven blant de landene i verden som har mest lovgivning på etiske krav og åpenhet i leverandørkjeden. På seminar om åpenhetsloven holdt av Etisk handel Norge og i innstilling til Stortinget (Stortinget, 2021) ble det sagt denne loven er en av de første i verden

Figur 1: Det blir brukt mye naturstein i norske byrom (Visit Norway, 2023)

og en av de som favner bredest, det ble og sagt på et seminar til Etisk handel Norge at mange andre land også driver med arbeid på samme området, samt at EU også har arbeid på gang, og at arbeidet går fort frem mot et EU-direktiv på området.

Av liknende lover som går på åpenhet i leverandørkjede er: *UK Modern Slavery Act 2015*, *Australia Modern Slavery Act 2018*, *Frankrike Aktsomhetsloven («Devoir de vigilance») 2017*, *Konfliktmineralforordningen 821/2017/EU* og *de norske regnskapslovene og anskaffelsesloven* (Oslo Economics, 2021)

Åpenhetsloven, er i stor grad med på å lovfeste etiske krav og plikter til åpenhet og sporbarhet i produkter. Det gjør at hvem som helst kan spørre en bedrift om hvor produktene til bedriften kommer fra og hvordan de er produsert.

Åpenhet rundt produksjon og leverandørkjeder er et fokus som har vært i spesielt kles og mobil-industrien med mange enkelt-personer som gjør innkjøp av mye varer som er produsert i en rekke ulike land. Dette fokuset har ikke vært like stort i bygg og anleggsbransjen, selv om det her handles i store volum. Forskjellen her er at de som kjøper er færre personer som gjør innkjøp og det fokuseres mest på andre krav, slik som krav til pris og leveringstid. Kort leveringstid er en faktor som spiller negativt inn på etiske krav, siden kort leveringstid fører til et større tidspress i leverandørkjeden.

2.2 Hvorfor er loven viktig?

Loven er viktig av flere grunner, den viktigste er at alle som tilbyr varer og tjenester blir ansvarliggjort. Dette siden forbrukeren og de som kjøper varer og tjenester nå kan spørre om informasjon om grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Dette gjør at alle som tilbyr varer og tjenester blir ansvarliggjort for å fremme eller ikke forhindre brudd på menneskerettigheter. Selskaper bli dermed ansvarlige for atferden til sine leverandører. Frem til nå har det ikke vært lovfestede krav til at virksomheter må påse at også leverandørkjeden er i samsvar med interne retningslinjer og følger grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021)

En annen grunn til at loven er viktig er at om arbeidere har det bra og en levelig lønn, vil lønnen bidra til at familien til disse arbeiderene også har det fint. Og leverandørkjedene er mer en kun en enkelt arbeider, slik dette eksempelet fra Etisk handel Norge sier «*Men våre over 200 medlemmer har til sammen over 6 millioner arbeidere i sine leverandørkjeder. Hvis*

vi tenker oss at hver av disse arbeiderne har en familie på fire medlemmer, så kan riktige avgjørelser fra våre medlemmer alene påvirke 24 millioner mennesker positivt. Levelønn for eksempel, som også nevnes eksplisitt i åpenhetsloven, er å sørge for en lønn det går an å leve av. Levelønn betyr at familien får tilstrekkelig inntekter til å dekke grunnleggende behov og i tillegg kan spare penger til bolig og utdanning for barna sine» sier daglig leder i Etisk handel Norge, Heidi Furustøl (Etisk Handel Norge, 2023). Dette eksempelet er med på å vise hvor store ringvirkninger denne loven potensielt kan ha. Etisk handel Norge har 200 medlemmer, åpenhetsloven omfatter 9000 norske bedrifter, noe som gjør at leverandørkjedene er mye større enn 6 millioner arbeidere og familiene til disse arbeiderne enda flere. Derfor er loven viktig!

2.3 Eksempel: Indisk granitt

Indisk granitt som eksempel på viktigheten av åpenhet om produksjonsforholdene for granitt som importeres. Arbeidsforholdene i indiske steinbrudd er kjent for å være tvilsomme og problematiske. Dokumentarfilmer og rapporter fra blant annet Nederland har vist at barn ofte blir satt til å operere store driller og bor, samt utføre tunge løft, uten noen som helst form for beskyttelse (India Committee of the

Figur 2: Indiske barnarbeidere i et steinbrudd (Thomas Reuters Foundation News, 2016)

Netherlands, 2017) (Putter, 2003). Steinstøvet som dannes når granitten bearbeides til stein for utomhus bruk, gravsteiner eller andre steinprodukt, kan gi alvorlige helseproblemer som lungefibrose med silikose, og dette støvet inneholder kvartspartikler som kan være svært skadelige, siden den reduserer gassutviklingen i lungene (NHI.no, 2023). Arbeidsskader og generell dårlig levestandard gjør at forventet levealder for arbeiderne i steinbruddene kan være så lav som 30-38 år, hevder en kilde (Putter, 2003). Dette er ekstremt ungt og viser at levestandarden til disse arbeiderne er svært dårlig, og mange kilder bekrefter at levestandarden svekkes betraktelig (India Committee of the Netherlands, 2017).

Når foreldre dør eller blir syke, mister familiene deres inntekt, og barna må derfor ofte begynne å jobbe for å tjene penger. Dette fører til at barna ikke får mulighet til å gå på skole, og steinbruddene hvor familiene bor, ligger ofte langt unna skoler. Dette gjelder spesielt for lavkaste-familiene i India. Kastesystemet i India er ulovlig, men fungerer fortsatt i praksis, og

noen av disse lavkaste-familiene jobber i steinbruddene. Denne informasjonen underbygges også av en kilde som arbeider med en PHD på bistandsspørsmål i indiske steinbrudd.

For å sikre at bruddene alltid har arbeidere, gir noen av eierne lån til arbeiderne til sykehus eller andre utgifter. Disse utgiftene er ofte større enn lønnen de får, og de blir dermed bundet til å jobbe i bruddene i generasjoner for å betale tilbake lånene. Dette kan kategoriseres som moderne slaveri, og dette forekommer i indiske steinbrudd som ligger i samme områder som steinen som vi bruker i Norge kommer fra, (India Committee of the Netherlands, 2017) (Putter, 2003) samt kilde som skriver PHD, og opprinnelse på stein fra steinleverandører det har blitt snakket med. Det finnes da en mulighet for at slike forhold også forekommer i produksjonen av stein som brukes i norske gater, men norske steinimportører sier de har god kontroll.

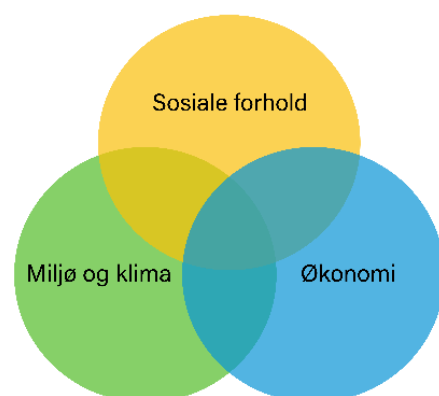
Bare å se på hvor stort fokus det har vært på "sweatshops" i forbindelse med produksjon av klær i India og Bangladesh i media, dette gir liten grunn til å tro at folk synes det er greit med slike forhold i utvinning av stein. Derfor er det viktig å ha åpenhet rundt produksjonsforholdene og stille krav til opprinnelse når vi kjøper stein.

Åpenhetsloven lovfester krav til åpenhet rundt opprinnelse og produksjonsforholdene til stein, og slikt fokus bør absolutt stilles. Byggherrer har et ansvar for å sjekke med sine leverandører om de har kontroll på alt. Offentlige tiltakshavere som staten, fylkeskommuner, kommuner og ulike etater bør også sjekke om private aktører har kontroll på dette.

Når vi vet at natursteinen vi importerer kommer fra områder med meget høy risiko for brudd på menneskerettigheter er det ekstra viktig å ha godt fokus på at steinen som importeres ikke kommer fra slike steinbrudd.

2.4 Sosial bærekraft

Etiske krav og sosial bærekraft er kommet litt i skyggen av miljø og klima i grøntanleggsbransjen. Det er bra at grøntanleggsbransjen som bransje har stort fokus på miljø og klima, men et økt fokus også på sosiale forhold og sosial bærekraft hadde og vært fornuftig. For å nå FNs bærekraftsmål, må mange ulike krav fylles og sosial

Figur 3: De tre ulike bærekraftsdimensjonene (FN-Sambandet, 2021)

bærekraft er sentralt på mange av målene, denne påstanden støttes av en steinleverandør og PHD kandidat på bistandsspørsmål.

Figur 4: De 17 bærekraftsmålene (FN-Sambandet, 2021)

Åpenhetsloven blir svært sentral i å nå de ulike bærekraftsmålene og fortsetter vi fokuset på steinarbeider i India vil bedring i forhold for disse arbeiderne, gå inn under følgende punkter:

1 Utrydde fattigdom

- Med levelønn vil arbeideren og deres familier ha lønn til å leve et anstendig liv.

2 Utrydde sult

- Med levelønn vil arbeiderne har råd til å kjøpe nok og næringsrik mat til seg selv og familien sin, noe som ikke nødvendigvis er tilfelle i dag.

3 God helse og livskvalitet

- Gode arbeidsforhold som ikke skader helsa og råd til medisinsk behandling.

4 God utdanning

- Barn som ikke må jobbe kan ta utdanning og har større mulighet til å fullføre sin utdanning.

8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst

- Lever folk lenger og har mer penger vil økt kjøpekraft ha ringvirkninger som sannsynligvis gir økonomisk vekst.

10 Mindre ulikhet

- Bedre arbeidsforhold og lønn, gjør at ulikheter i arbeidsforhold forsvinner, der hvor det er tilfeller av moderne slaveri vil dette bety masse, da folk slipper å leve i slaveliknende forhold.

12 Ansvarlig forbruk og produksjon

- Innkjøpere og forbrukere i Norge blir mer bevisst på hva som kjøpes og produksjonen skjer på en mer ansvarlig måte.

16 Fred, rettferdighet, og velfungerende institusjoner

- Det er rettferdig at alle skal ha tilgang på grunnleggende menneskerettigheter, anstendig arbeidsforhold og levelønn.

17 Samarbeid for å nå målene

- Åpenhetsloven og liknende lover som kommer i andre land er med på å føre alle i samme retning mot å nå målene.

Denne gjennomgangen av de ulike punktene er med på å vise at åpenhetsloven er viktig og hvorfor innkjøpspraksis hos grøntanleggsbedrifter med denne loven får et mer nyansert fokus.

3 Hva står i loven

I dette kapitlet vil vi gå nærmere på selve loven, skrive om hva som står i loven og hvordan det trolig vil påvirke grøntanleggsbransjen. Selve loven er ikke svært lang, kun 1700 ord og er kort og konsis, men den inneholder mye innhold som påvirker hvordan man forholder seg til etiske krav.

3.1 Lovens formål

«§ 1.Lovens formål

Loven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester, og

sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.»

(Åpenhetsloven, 2023)

Loven pålegger selskaper å undersøke og å forebygge brudd på menneskerettigheter. Dette betyr at etiske krav må være fulgt.

Hvordan du konkret skal klare å oppnå krav stilt i loven, kommer til å bli gått gjennom i senere kapitler og se kapittel om *4.1 aktsomhetsvurderinger steg for steg* for informasjon om hvordan man i praksis går gjennom en aktsomhetsvurdering.

Dette er formålet og hovedmålet med loven som går ut på å sikre at virksomheter og organisasjoner overholder grunnleggende rettigheter og anstendige arbeidsforhold, samtidig som de er åpne og transparente om dette. Det er også et fokus på hvordan samfunnet kan sikre at menneskerettighetene blir godt ivaretatt, selv i et markedsstyrt system hvor staten ikke har ressurser til å overvåke alle leverandørkjeder. Loven gir selskapene plikt til å overvåke sin egen praksis og gi informasjon om potensielle brudd på loven. Dette gjør det enklere for samfunnet å sikre at grunnleggende rettigheter blir ivaretatt. Selskaper som må følge loven vil ha informasjon om potensielle brudd og må iverksette tiltak for å rette opp i situasjonen. Ser vi videre på paragraf 2, ser man at loven gjelder for alle virksomheter av en viss størrelse som opererer i Norge, uavhengig om de er norske eller utenlandske.

3.2 Hvem omfattes av loven?

Åpenhetsloven gjelder alle bedrifter som oppfyller minst 2 av disse 3 kravene slik det står skrevet i paragraf §3:

«a. *Med større virksomheter menes virksomheter som omfattes av regnskapsloven § 1-5, eller som på balansedagen overskrider grensene for to av følgende tre vilkår:*

1. *salgsinntekt: 70 millioner kroner*
2. *balansesum: 35 millioner kroner*
3. *gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk.»*

(Åpenhetsloven, 2023)

Dette innebærer at i underkant av 9000 norske bedrifter vil måtte følge denne loven. (Forbrukertilsynet, 2023). Uten å ha telt opp, så vil dette gjelde svært mange av bedrifter i grøntanleggsbransjen.

Offentlige virksomheter vil ikke trenge å følge disse kravene, men offentlige selskaper som har regnskapsplikt vil være omfattet av loven. Offentlige selskaper har og en rekke andre lover de må følge på etiske krav, går ikke nærmere inn på det i denne oppgaven.

3.3 Hva innebærer definisjonen med tanke på importert naturstein?

Nedenfor er definisjoner som legges til grunn for grunnleggende menneskerettigheter, anstendig arbeidsforhold, leverandørkjede og forretningspartner *paragraf §3* i Åpenhetsloven:

«b. Med grunnleggende menneskerettigheter menes de internasjonalt anerkjente menneskerettighetene som følger av blant annet FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966 og ILOs kjernekonvensjoner om grunnleggende rettigheter og prinsipper i arbeidslivet.» (Åpenhetsloven, 2023)

Menneskerettigheter er rettigheter alle mennesker som lever på jorden har. Det er retten til liv, ytringsfrihet, religionsfrihet, ikke bli satt i fengsel uten grunn, stemmerett, organisasjonsfrihet, rett til utdanning, rett til arbeid og rett til en tilfredsstillende levestandard. FN-sambandet beskriver det slik: «Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter alle har, uavhengig av kjønn, alder, religion, legning, nasjonalitet eller hvor i verden de bor.» (FN-Sambandet, 2023)

«c. Med anstendige arbeidsforhold menes arbeid som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter etter bokstav b og helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, og som gir en lønn å leve av. (Åpenhetsloven, 2023)»

Dette punktet er tredelt, og går litt nærmere inn på de ulike elementene her:

- Det mest omfattende punktet er grunnleggende menneskerettigheter.
- Helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, er et tema som er svært aktuelt og har et stort fokus i Norge, det må også sikres av alle i leverandørkjeden å følge HMS-regler, ikke slik som eksempler skrevet om i avsnittet om 2.3 *Indisk granitt*.
- Lønn å leve av, altså ikke lønn som er så lav at du lever i konstant minus og underskudd. Levelig lønn vil allikevel variere fra land til land og situasjon til

situasjon. Det sier uansett noe om at de som arbeider for virksomheten eller i tilknytning til leverandørkjeden til en virksomhet, skal ha en lønn som gir de et levelig liv.

«d. *Med leverandørkjede menes enhver i kjeden av leverandører og underleverandører som leverer eller produserer varer, tjenester eller andre innsatsfaktorer som inngår i en virksomhets levering av tjenester eller produksjon av varer fra råvarestadiet til ferdig produkt.» (Åpenhetsloven, 2023)*

Et eksempel på leverandørkjede: skal det kjøpes inn indisk stein til et prosjekt, så kjøper entreprenør stein fra en steinleverandør, steinleverandøren kjøper steinen fra produsent i India, og produsent i India kjøper steinen fra et steinbrudd. Dette er kun et eksempel, men er med på å vise at det gjerne er mange ledd og det blir dermed lett uoversiktlig og komplisert å ha kontroll på alle parter involvert i leverandørkjeden. Her må det altså huskes på at loven gjelder fra steinbruddet helt frem til steinen blir lagt i prosjektet.

«e. *Med forretningspartner menes enhver som leverer varer eller tjenester direkte til virksomheten, men som ikke er en del av leverandørkjeden.» (Åpenhetsloven, 2023)*

En forretningspartner er en organisasjon eller person som leverer varer eller tjenester direkte til virksomheten, men som ikke er en del av virksomhetens leverandørkjede. I vår bransje kan forretningspartnere inkludere vaskerier, service- eller vedlikeholds-leverandører, og andre som utfører tjenester eller arbeider på oppdrag fra virksomheten. Dette kan også omfatte konsulenter som blir leid inn på midlertidig basis for å utføre spesifikke oppgaver.

3.4 Krav til aktsomhetsvurderinger

«§ 4. *Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger*

Virksomhetene skal utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.» (Åpenhetsloven, 2023)

Videre i paragraf 4 om å utføre aktsomhetsvurderinger, begynner loven å bli konkret om hvordan du skal se på loven i praksis. Det går ut på å utføre aktsomhetsvurderinger. Målet med aktsomhetsvurderingene er å avdekke risiko og faktiske negative konsekvenser for brudd på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeidsforhold. Det stilles også krav til å forebygge og stanse slike negative konsekvenser.

I forarbeidene står det og nevnt at «*At aktsomhetsvurderingene som følger av denne bestemmelsen, skal utføres i tråd med OECDs retningslinjer er viktig for at det ikke utvikles parallelle systemer ... Lovens bestemmelse om aktsomhetsvurderinger skal derfor tolkes i tråd med de til enhver tid gjeldende prinsippene og retningslinjene.*» s.107 (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021). Dette er et poeng som er blitt nevnt av flere aktører i bransjen som det har blitt snakket med. Dette punktet er viktig for bransjen for å sikre at alle må følge like krav og man unngår uoverensstemmelser og misforståelser i arbeidet med aktsomhetsvurderinger. Har en bedrift gjort en aktsomhetsvurdering for et produkt for en leverandør, så gjelder samme aktsomhetsvurdering om du selger det produktet til en annen kunde også. Dette gjør også jobben enklere for selskaper ved at de slipper å lære seg nye systemer og metoder, men kun trenger følge en måte og metodikk i sitt arbeid med etisk krav.

Paragraf 4 er et sentralt punkt i loven og inneholder flere punkter som sier hva aktsomhetsvurderingen skal inneholde, selv om den uansett må følge OECD sin veileder.

Punktene inneholder flere punkter og disse punktene påvirker bransjen på ulike måter:

«*a. forankre ansvarlighet i virksomhetens retningslinjer*» (Åpenhetsloven, 2023)

Dette betyr at bedriften må gjøre faktiske forandringer med reel virkning i driften av virksomheten.

«*b. kartlegge og vurdere faktiske og potensielle negative konsekvenser ... virksomheten enten har forårsaket eller bidratt til, eller som er direkte knyttet til virksomhetens forretningsvirksomhet, produkter eller tjenester gjennom leverandørkjeder eller forretningspartnere*» (Åpenhetsloven, 2023)

Med direkte menes de man har et kontraktsforhold til, altså de forhold man har en direkte innflytelse over, for eksempel gjelder ikke innkjøp av ansattmobiler for et anleggsgartnerfirma i like stor grad som i forhold til innkjøp av naturstein. Dette på grunn av at naturstein er et produkt som kjøpes i mye større grad enn en ansattmobil. (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021). Dette gjøres for å prioritere der virksomheten har størst og reel påvirkningskraft.

«*c. iverksette egnede tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser basert på virksomhetens prioriteringer og vurderinger etter bokstav b*» (Åpenhetsloven, 2023)

Iverksette tiltak er et diffust ord, men målet bør være å hindre at brudd på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold ikke skjer. Tiltakene skal være egnede og må tilpasses slik at de er så effektive som mulig. Innsatsen må og fokuseres på der hvor det er høyest risiko og størst sannsynlighet for negative konsekvenser, slik som for eksempel importert naturstein fra land med høy risiko, slik som India.

«d. følge med på gjennomføring og resultater av tiltak etter bokstav c» (Åpenhetsloven, 2023)

Følge opp tiltak og se at det blir gjort riktig og at det faktisk blir gjennomført på en bra måte, og at en forandring faktisk skjer.

I de neste underpunktene kommer krav om å kommunisere til berørte interessenter hva du har gjort og funnet ut av i aktsomhetsvurderingene. Det står videre at det skal sørges for gjenoppretting hvis det er skjedd skade eller brudd på loven.

Videre står det at aktsomhetsvurderingene skal utføres regelmessig og stå i forhold til arbeidet virksomheten gjør. Det vil si at områder med høy risiko, slik som for eksempel steinbrudd i India er forbundet med langt høyere risiko enn trær som er produsert på norsk planteskole, grunnet arbeidet som utføres og geografi.

Aktsomhetsvurderinger er en omfattende prosess og at de kreves et godt stykke arbeid til for å lage gode aktsomhetsvurderinger, og hele bedriften påvirkes om god etterfølgelse av åpenhetsloven er til stede.

3.5 Offentlig tilgjengelige aktsomhetsvurderinger

«Virksomhetene skal offentliggjøre en redegjørelse for aktsomhetsvurderingene etter § 4.» (Åpenhetsloven, 2023)

Paragraf §5 bygger på det mer omfattende paragraf §4 og handler om opplysningsplikt.

Det er tre hovedelementer i denne paragrafen:

- Et punkt som handler om plikt til å gi en generell beskrivelse av virksomheten og om rutiner og retningslinjer og hvordan de håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Forarbeidene tyder

på at dette kan være noe overfladisk, men skal gi uttrykk for hva bedriften gjør i sitt arbeid på dette tema. (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021)

- Konkrete opplysninger om potensielle negative forhold som er avdekket og faktiske negative konsekvenser som er avdekket i aktsomhetsvurderingen. Ikke helt klart hvor detaljert, men allmenheten bør få tilgang på selskapets risikovurderinger og prioriteringer (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021). All info trengs ikke redegjøres for, og kun det som er av vesentlig risiko.
- Opplysninger om tiltak for å minske negative konsekvenser. Det handler om «aktive» tiltak som er der for å minske negative konsekvenser. Et eksempel kan være å ikke kjøpe fra leverandører hvor det er kjent at barnearbeid er tilfelle.

Det er verdt å bemerke seg at denne redegjørelsen skal ligge lett tilgjengelig på virksomhetens nettside. Denne redegjørelsen skal oppdateres og offentliggjøres innen 30.juni hvert år. Den må oppdateres hvert år eller ved vesentlige endringer, hva som er vesentlige endringer er opp til hver bedrift å vurdere. Aktsomhetsvurderingene skal være et dynamisk dokument. Denne oppgaven blir skrevet i starten av 2023 og levert i starten av mai 2023. Det gjenstår derfor å se hvordan disse redegjørelsene vil se ut 30.juni. 2023 er første år aktsomhetsvurderinger i forbindelse med åpenhetsloven gjelder.

Lett tilgjengelig er et poeng som blir nevnt i flere av kildene som er blitt brukt og i forarbeidene (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021). Det går ut på å ikke trenge trykke altfor mange trykk før man finner redegjørelsen på virksomhetens sin nettside, og at den er enkel å finne. Dette er nytt ved denne aktuelle loven, er at det gjør alle virksomheter ansvarlige og lovpålagt å vise åpenhet rundt hvordan de jobber med å begrense potensielle negative konsekvenser for menneskerettighetsbrudd og anstendig arbeidsliv. Redegjørelsen skal også være skrevet slik at de relevante leserne forstår den, at det ikke er skrevet overdrevet komplisert.

Oppsummert skal redegjørelsen vise hva man har funnet i aktsomhetsvurderingen, på en god og tydelig måte og vise hva virksomheten gjør i sitt arbeid for å begrense potensielle negative konsekvenser for menneskerettighetsbrudd og anstendig arbeidsliv, og at aktsomhetsvurderinger er en aktiv prosess som hele tiden må jobbes med og optimaliseres.

3.6 Rett til informasjon

«§ 6. Rett til informasjon

Enhver har ved skriftlig forespørsel rett på informasjon fra en virksomhet om hvordan virksomheten håndterer faktiske og potensielle negative konsekvenser etter § 4. Dette omfatter både generell informasjon og informasjon knyttet til en særskilt vare eller tjeneste som virksomheten tilbyr.» (Åpenhetsloven, 2023)

Dette betyr at hvem som helst har rett på og kan spørre bedrifter om informasjon om negative konsekvenser. Det står heller ingen krav om begrunnelse for dette, i forarbeidene står det og at det ikke er en plikt å begrunne hvorfor du vil ha informasjonen og at forespørselen skal komme skriftlig. (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021)

Hvilken informasjon selskapet er pliktig å gi, blir her en vurdering, og det står at de skal gi informasjon om «*hvordan virksomheten håndterer faktiske og potensielle negative konsekvenser*», (Åpenhetsloven, 2023).

Har virksomheten ikke informasjonen selv etter gode aktsomhetsvurderinger, plikter de til å innhente denne, men det skal ikke bli en for stor byrde for dem. Her kommer prinsippet om forholdsmessighet inn og jo større en bedrift er jo mer kan en forvente på dette punktet. s. 113 (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021)

Det er fire punkter i paragrafen og de handler om på hvilket grunnlag et krav om informasjon kan avslås:

«a. kravet ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å identifisere hva kravet gjelder»

(Åpenhetsloven, 2023)

Om kravet er dårlig formulert og ikke sier konkret hva som blir spurt om kan kravet avslås, men da er det for den som stiller spørsmål og egentlig bare spisse spørsmålet og stille et bedre spørsmål.

«b. kravet er åpenbart urimelig» (Åpenhetsloven, 2023)

Går ut på det som er skrevet om i et par avsnitt over og siterer forarbeidene.

"Vurderingen av hva som er åpenbart urimelig, innebærer en avveining av offentlighetens interesse i innsyn i spørsmål som omfattes av lovens formål, og arbeidsbyrden for virksomheten." s.113 (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021).

«c. den etterspurte informasjonen gjelder opplysninger om noens personlige forhold»

(Åpenhetsloven, 2023)

Her er skillet mellom privatliv og profesjonelt arbeidsliv relevant, men i en bransje med små forhold og mye enkeltpersoner som har konkrete ansvarsområder/jobber vil det å kunne identifisere enkeltpersoner være lett. Samtidig så har egentlig ikke personlige forhold og kravene åpenhetsloven stiller så mye sammenheng, så det blir trolig lite relevant, men verdt å bemerke seg.

Er mulig å problematisere dette ved tilfeller et selskap kanskje vil bevare anonymiteten til folk, ansatte, ledere hos leverandører som utfører brudd på menneskerettigheter, om dette unntaket kan "beskytte" slike folk. Er mulig å argumentere for at ordlyden omfatter "personlige forhold" og ikke alt av "personlig informasjon". Altså, bare det som skjer utenfor arbeidshverdagen. (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021).

«d. den etterspurte informasjonen gjelder opplysninger om tekniske innretninger og fremgangsmåter eller andre drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den opplysningene angår.»
(Åpenhetsloven, 2023)

Dette er med for å beskytte forretningshemmeligheter, alt som gjør at en bedrift kan tape penger om de utgir gitt informasjon er å regne med her, gjelder selvfølgelig ikke om konkurransefortrinnet innebærer brudd på menneskerettigheter og anstendig arbeidsliv. Lov om forretningshemmeligheter vil gjelde ved slike tilfeller (Lovdata Pro, 2022)

3.7 Klage, veiledning og straff

«§ 7. Virksomhetenes behandling av informasjonskrav

Informasjon etter § 6 skal gis skriftlig og være dekkende og forståelig.»
(Åpenhetsloven, 2023)

At informasjon er dekkende og forståelig må sees i lys av hvem som etterspør informasjonen, er det en privatperson, journalist eller noen som kjenner faget og bransjen godt.

Informasjonen skal og gi et riktig og forståelig bilde av den informasjonen som blir gitt
(Proposisjon Åpenhetsloven, 2021).

Virksomheter som er omfattet av åpenhetsloven skal innen tre uker gi informasjon til de som etterspør informasjon. Ved større eller kompliserte mengder informasjon kan informasjon gis etter to måneder. Virksomheten må da innen tre uker er gått, gi beskjed om at det vil ta lenger tid.

En virksomhet kan og avslå et informasjonskrav innen tre uker og kan da også være pliktig i å gi en begrunnelse for dette innen tre uker. Om en virksomhet avslår et informasjonskrav kan Forbrukertilsynet kobles inn som et klageorgan (Forbrukertilsynet, 2023).

Kan og nevnes at om virksomheten allerede har gjort en god aktsomhetsvurdering, er det lite jobb å gi denne informasjonen. Om aktsomhetsvurderingen ligger ute offentlig, vil virksomheten sannsynligvis unngå å få spørsmål om dette, da informasjonen allerede er tilgjengelig.

De resterende paragrafene har en rekke føringer og konsekvenser og handler om:

§ 8.Veiledning

Handler om at Forbrukertilsynet skal gi råd og veiledning om loven, det finnes mye materiell på forbrukertilsynets nettsider, samt og på Etisk handel Norge som har mye bra ressurser og kunnskap. Det er blitt sagt i flere kilder og på seminar med Etisk handel Norge om åpenhetsloven at det i starten vil være størst fokus på veiledning istedenfor straff.

§ 9.Kontroll og håndheving

Det blir interessant og se hvordan loven vil bli kontrollert og ivaretatt når loven trer i kraft, har skrevet mer om dette i andre punkt. Forbrukertilsynet er kontrollorgan.

§ 10.Opplysningsplikt

Om Forbrukertilsynet og Markedsrådet spør etter informasjon må du gi det uansett, med mindre det er i relasjon til en straffeprosess.

§ 11.Forbrukertilsynets og Markedsrådets vedtak

Punktet handler om at Forbrukertilsynet og Markedsrådet har en del sterk makt og kan gi forbud, påbud, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr om loven ikke overholdes. Hvordan dette blir ivaretatt i praksis gjenstår å se.

§ 12.Forbuds- og påbudsvedtak

«Det kan nedlegges forbud og gis påbud for å sikre at §§ 4 til 7 overholdes.» (Åpenhetsloven, 2023)

§ 13.Vedtak om tvangsmulkt

For å sikre at paragraf 9 og 12 overholdes kan det pålegges tvangsmulkt.

§ 14. Vedtak om overtredelsesgebyr

Enkeltpersoner og foretak kan ilegges overtredelsesgebyr ved forsettlig eller uaktsomme hendelser.

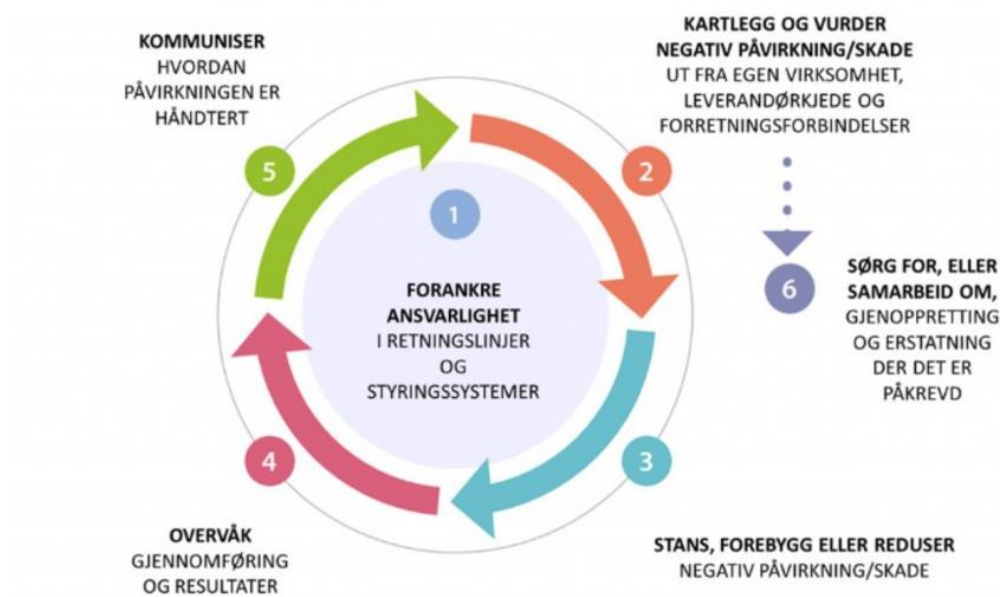
§ 15. Ikrafttredelse

Kongen bestemmer når loven trer i kraft og den trådte i kraft 01.07.2022.

Paragraftitler hentet fra: (Åpenhetsloven, 2023).

4 Aktsomhetsvurderinger

4.1 Aktsomhetsvurderinger steg for steg

Figur 5: Figur for hvordan utføre aktsomhetsvurderinger (OECD, 2018)

Åpenhetsloven bygger på OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) sine veiledere for aktsomhetsvurdering i ansvarlig næringsliv (OECD, 2018). Bedrifter som er medlem av Etisk handel Norge har allerede gjennomført mye av arbeidet med aktsomhetsvurderinger for å være medlem der. «OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv» (OECD, 2018), er utgangspunktet for aktsomhetsvurderingen som skal utarbeides i

forbindelse med Åpenhetsloven. I denne OECD veilederen er det godt forklart hvordan man går frem med aktsomhetsvurderinger, men veilederen kan virke lang og kompleks.

Forbrukertilsynet er det norske organet som skal følge opp loven. De har utviklet nyttig veiledningsmateriale som er tilgjengelig på deres nettsider. Det er derfor mulig å finne gode ressurser og veiledning for å hjelpe bedrifter å gjennomføre aktsomhetsvurderinger i praksis (Forbrukertilsynet, 2023).

For å utføre en aktsomhetsvurdering er det seks steg du må gjennom:

Steg 1: Forankre ansvarlighet

Dette punktet går ut på å lage retningslinjer og styringssystemer som fremmer at virksomheten aktivt jobber for å hindre brudd på grunnleggende menneskerettigheter og et anstendig arbeidsliv. Retningslinjene må inneholde virksomhetens forventninger til ansvarlighet hos forretningspartnere og leverandører, planer for aktsomhetsvurderinger og hvordan virksomheten skal opptre ansvarlig. Videre må disse retningslinjene vedtas, og det må avklares hvem som har ansvaret for dette arbeidet. Mye av dette arbeide vil lede frem til et *Code of Conduct*-dokument som er selve aktsomhetsvurderingen som er offentlig. Dette dokumentet kan gis til de virksomheten har forretningsforbindelser med eller andre interessenter. Viktig å sørge for at retningslinjene blir gjennomført i anbudsprosesser og liknende og at personer i bedriften er kjent med disse. Retningslinjene skal også inneholde rutiner for klagemekanismer og hvilke risikoområder som er størst og alvorlige.

Steg 2: Kartlegg og vurder negativ påvirkning og skade

Dette er kanskje et av de mest kompliserte og arbeidskrevende av punktene samt viktigste. Her kommer selve vurderingen inn, ved først å gjennomføre en overordnet analyse av virksomheten, få oversikt over egen virksomhet og forretningspartnere, geografi, produkter og omfang. Målet er å lete etter risiko for negativ påvirkning og faktisk negativ påvirkning. For eksempel vil det for et landskapsentreprenørfirma innebære større risiko for brudd på åpenhetsloven med importert stein enn konsulenten på geoteknikk. Det er ulike typer for risiko, knyttet til enkelte produkt, selve virksomheten og kulturen der, geografisk risiko knyttet til hvordan ulike land er bygd opp og styrt og bransjerisiko slik som HMS og risiko for skader fra store maskiner og kuttskader.

Gjennomfør en overordnet analyse. Snakk med berørte parter og kanskje inspeksjon av fabrikk og produksjonssted for eksempel. Se at arbeidsforholdene er akseptable, dette er utfordrende i en globalisert verden hvor produksjon skjer på andre siden av kloden og kulturen og språket er helt annerledes.

Hvor stor skade har virksomheten samt påvirkningskraft på gitt produkt. I vår bransje vil produkter vi importerer til anleggene være av potensiell høy risiko og påvirkningskraft. Andre bedrifter vil ha andre risiko områder og områder hvor de kan påvirke mer. Prioriter tiltak utfra hvor det er størst risiko og størst påvirkningskraft.

Steg 3: Stans, forebygg eller reduser

Har virksomheten faktisk påvirket og gitt negative konsekvenser på menneskerettigheter og anstendig arbeidsliv, må virksomheten aktivt prøve å unngå dette. Stanse de negative konsekvensene hvor det er mulig, forebygge og redusere potensielle negative konsekvenser.

Avhengig av relasjon og virksomhetens posisjon er det ulikt hvor mye du kan gjøre. Er du for eksempel stein importør vil det å kun handle med brudd som levere stein garantert produsert på en god måte være riktig. Er du en virksomhet som kjøper stein fra steinleverandør, vil det være å kjøpe fra leverandører som kan garantere at negative konsekvenser ikke forekommer.

Her kommer et poeng med forholdsmessighet inn, og du har mer ansvar jo mer ansvarlig du er for skaden. Skjer skaden i egen bedrift, så har du fullt ansvar. Skjer skaden i leverandøren til underleverandøren er ditt ansvar mindre, men du har fortsatt ansvar.

Dersom det ikke er mulig å stanse grunnet langvarige kontrakter og lignende, må virksomheten prøve å begrense skadeomfanget. Lage planer for å forebygge og begrense skadeomfanget.

Viktigst er å håndtere de negative konsekvensene som er blitt identifisert, og gjøre noe for å stoppe skaden!

Tiltak for å begrense og forebygge kan blant annet være: opplæring, oppgradering og fornying av maskinpark/utstyr, samarbeide med andre i bransjen, ha kontroll på leverandører og stille krav slik at det blir gunstig for leverandører å ha fokus på dette.

Steg 4: Overvåk og følg opp tiltakene

Ha kontroll på tiltak som er iverksatt tidligere, å følge disse tiltakene opp, og sørge for at tiltakene er forankret, kartlagt og satt i gang. Virksomheten må følge opp og overvåke, samt

analysere at ting fungerer og blir forbedret. Funker ikke tiltakene, må det ses på og forandres, samme gjelder om det er områder ting som er blitt oversett tidligere. Aktsomhetsvurderinger er en kontinuerlig prosess hvor du aldri kommer i mål og hvor det hele tiden er forbedringspotensial. Har du satt i gang tiltak eller leverandør satt i gang tiltak, er det viktig å sjekke at ting faktisk blir satt i gang og gjort noe med. For eksempel er det et problem med barnearbeid i steinbrudd i India, så må noen reise ned dit og se til at det faktisk ikke forekommer barnearbeid, gjerne på uanmeldt besøk. Har et landskapsentreprenørfirma problemer med ekstra overtidsbetaling til innleide arbeider som ikke er utbetalt, så må bedriften kontinuerlig sjekke opp i dette og sørge for at arbeiderene får den lønnen de skal ha. For å sikre stadig forbedring, kan det være smart å få tilbakemeldinger fra berørte parter slik som arbeideren og interessenter og ha personer som har ansvar for konkrete oppgaver i oppfølgingen av tiltakene.

Steg 5: Kommuniser

Kommunisere til de berørte hva dere har gjort. Satt på spissen kan man si at du skal skryte av det du har gjort. Legge ut redegjørelsen på nettet, minst en gang årlig før 31.juni og gi den til berørte på en forståelig måte. Det vil si at den er skrevet på en forståelig måte, eller gitt muntlig, på et forståelig språk og på et greit tidspunkt. De som skal motta informasjonen må ikke trenge å sette seg selv i risiko for å motta denne info. Sist, men ikke minst er det viktig å informere internt om arbeidet som er blitt gjort, for å opprettholde fokuset på det. Det er blitt sagt på seminar om åpenhetsloven arrangert av BNL (Byggenæringens Landsforening) at å være veldig åpen om sine leverandørkjeder kan gi godt omdømme og gjøre at virksomheten skiller seg positivt ut.

Steg 6: Sørg for eller samarbeid om gjenoppretting

Har virksomheten faktisk bidratt negativt, må dette fikses opp i. Da må det tas grep for å gjenopprette slik at situasjonen for de berørte blir lik eller bedre enn før skaden skjedde. Dette er ulikt fra situasjon til situasjon, og mulige kompensasjonsmetoder, kan være erstatning eller oppreising eller et kompensasjonsfond. Kommuniser med berørte parter og bli enige om erstatning som passer, se til internasjonale lover for å finne ut hvordan det skal erstattes, om det ikke finnes ser man til lignende tilfeller. Målet er å unngå skader. Har for eksempel noen fått for lite lønn, vil økonomisk kompensasjon være en god løsning. Offentlig beklagelse, sanksjoner og risikoreduserende tiltak er også former for gjenoppretting. Har noen fått fysisk skader av for eksempel granitt støv i steinbrudd i India og derfor har barna måtte jobbe fra de

var små og ikke fått skolegang, bør skolegang gis, og helsehjelp og økonomisk hjelp må til slik at familiene får det bedre og ikke verre enn det de hadde det.

Kutter du samarbeidet, eller handel med enkelte land vil de som jobber der ikke ha noe å selge eller måtte selge produktene sine til enda lavere pris. Dette vil altså ikke være gjenoppretning, gjenoppretting går på å gjenopprette skadene og ved å kutte ut et land, vil du ikke gjenopprette. Målet med loven er å forbedre forholdene til alle medvirkende i en bedrift og leverandørkjeden, du forbedrer ikke forholdene ved å kutte handel med en leverandør, det bør heller jobbes med å forbedre forholdene.

Klagemekanismer må konstrueres til for å sikre at fremtidige brudd ikke skjer og som et føre-var prinsipp for å hindre fremtidige skader. Dette er noe av det som gjør loven spesiell er at den sørger for å være føre-var og forebyggende arbeid. Eksempler på hvordan en klagemekanisme kan være er et skjema på nett eller en fysisk boks hvor klager kan legges, og at disse blir gått gjennom og tatt tak i.

4.2 Aktsomhetsvurderinger i praksis

I arbeidet med denne oppgaven ble det undersøkt hvordan fokuset og kunnskapen var ute i relevante bedrifter som selger stein til privat og proffmarkedet. Hadde tidligere hatt samtaler med bedrifter og leverandører som har god kontroll på etiske krav. Det ble ringt opp til to butikker som selger stein til både proff

Figur 6: Indisk granittsteinmur som illustrasjon (Byggeshop, 2023)

og privatmarkedet, de virket uforberedt på spørsmålet og hadde ingen svar, på spørsmål om hvilket land steinen de solgte kom fra og hvordan den var produsert. De henviste til leverandør for videre spørsmål. En liknende erfaring var det når det ble sendt e-post til noen store anleggsgartnerfirma. De sendte meg videre til interesseorganisasjonen NAML (Norske anleggsgartnere – miljø og landskapsentreprenører) for mer utfyllende svar. På spørsmål om hva de tenkte selv skrev de noe om at de syntes det var viktig med etiske krav og åpenhet, men henviste mest til leverandør. Samme gjelder i samtale med medstudenter og ansatte på instituttet, de vet lite om denne nye loven og er lite fokus på etiske krav.

Disse eksemplene i avsnittet over er med på å tegne et bilde av grøntanleggsbransjen, men også sannsynligvis mange andre bransjer. Bildet som viser seg er at det ikke har vært fokus på hvor stein kommer fra, hvordan den er produsert og etiske krav, men heller på pris og riktig kvalitet. E-post fra kilde hos stor offentlig byggherre underbygger denne påstanden om at bransjen henger etter og spesielt på naturstein siden. Naturstein som er importert, gjør det utfordrende å ha kontroll på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i leverandørkjeden. Den store offentlige byggherren det var kontakt med var og borte og gjorde tilsyn, de reiste ned for å sjekke hvordan forholdene var på produksjonsstedet. De fant mindre avvik og det virket ok. Steinen de sjekket er nå satt rundt i uteområdet til et stort offentlig bygg.

For å sjekke om åpenhetsloven fungerer i praksis, ble det i arbeidet med denne oppgaven, sendt skriftlig forespørsel på e-post til ulike anleggsgartnerbedrifter. Hadde i mine samtaler under research-fasen av oppgaven også fått aktsomhetsvurderinger av ulike steinleverandører og en anleggsgartner bedrift. Denne sjekken ble gjort for å få et inntrykk av hvordan aktsomhetsvurderingene er i praksis og hvordan det påvirker bedriftene. Det positive er at mange bedrifter svarer fort og har utarbeidet aktsomhetsvurderinger eller er i en prosess med å utforme disse. Minst to av bedriftene sine aktsomhetsvurderinger som har blitt gjennomgått har også nevnt korrupsjon. Korrupsjon er ikke nevnt i selve åpenhetsloven, men det er svært bra det er nevnt i aktsomhetsvurderingen. På den negative siden, er det noen firma som svarer tregt eller ikke i det hele tatt, eller som har lite kunnskap på tema. Ifølge loven skal informasjonskrav på loven blir svart i løpet av tre uker (Åpenhetsloven, 2023). At det er lite kunnskap på tema er ikke noen overraskelse, da det er et relativt nytt fokusområde.

Selve aktsomhetsvurderingen skal ligge lett tilgjengelig på nett for å enkelt sikre tilgang til de som måtte ha interesse av dette. Her ble det foretatt en sjekk på åtte ulike store anleggsgartnerbedrifter og i slutten av april 2023 er det kun en av bedriftene som har den lett tilgjengelig og en annen som har den tilgjengelig på nett, men relativt komplisert å finne. Der aktsomhetsvurderingen lå lett tilgjengelig, lå den under bærekraft i toppmenyen.

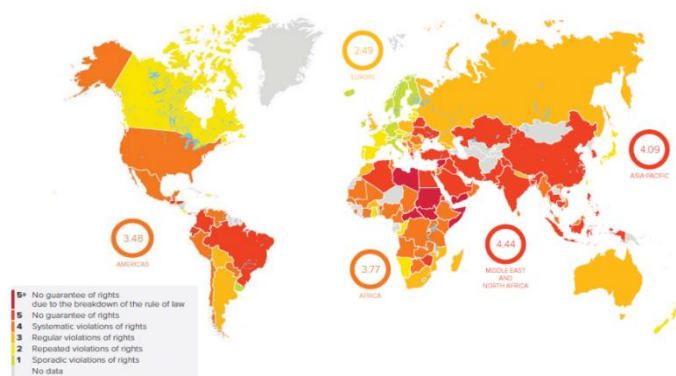
5 Konsekvenser og tilpasninger

5.1 Økonomiske konsekvenser

En rapport utarbeidet av Oslo Economics og KPMG for Barne- og familiedepartementet (Oslo Economics, 2021) har regnet på hvor mye de anslår at det kommer til å koste i kroner for

ulike bedrifter å ta hensyn til krav som stilles i åpenhetsloven. Små bedrifter vil ikke trenge å følge åpenhetsloven enda. Det er estimert at for en mellomstor bedrift som har høy risiko, slik som import av naturstein er vil det koste 168 000 kr første år og deretter 132 000 kr fra år 2. For store bedrifter er det estimert å koste 1 million kr første år og 900 000 kr andre år. Dette er vist i tabell 5.1 og 5.9 (Oslo Economics, 2021). Dette er store utgifter for bedrifter i en bransje med små marginer (Proposisjon Åpenhetsloven, 2021). I samtale med en steinleverandør som har møtt på strenge etiske krav tidligere i et oppdrag for en stor offentlig byggherre, ble det sagt at de måtte ansette egen konsulent i ett år for å få kontroll på alt. Dette kostet da rundt 1 million i ekstra utgifter, noe som er en stor utgift når bedriften omsetter for 200 millioner i året og har få ansatte og små marginer.

I rapporten til Oslo Economics er det et kart som viser risiko i forhold til geografi, hvor både India og Kina er rangert på høyeste nivå, figur 4-1 (Oslo Economics, 2021). De er rangert på høy risiko da sannsynligheten for brudd på menneskerettigheter er høy og skadeomfanget potensielt kan være stort.

Figur 7: Kart som viser risiko for brudd på menneskerettigheter, mørkere farge viser høyere risiko (Oslo Economics, 2021)

Dette er dyre utgifter, men det er likt for alle. Alle bedrifter av en gitt størrelse må følge denne loven. Da blir kostnadsutfordringen lik for alle, og det er mer rettferdig enn at enkelt bedrifter må ta utgiften hvis de er «uheldige» og får en byggherre som sjekker etiske krav. I samtale med en landskapsentreprenør og en steinleverandør som har møtt etiske krav, ble det uttrykt at det ofte stilles etiske krav, men sjeldent blir ivaretatt. Det gjorde at fokuset på etiske krav falt vekk og det ble håndhevet ved at det ikke ble håndhevet. Det kommer sannsynligvis et økt fokus med denne loven.

Disse utgiftene vil treffe ulikt på ulike områder i grøntanleggsbransjen, for konsulent og arkitekt-bedrifter vil den økte utgiften til å ha kontroll på åpenhetsloven trolig være lav, da risikoen for menneskerettighetsbrudd og anstendig arbeidsliv i disse bedriftene er vesentlig lavere.

5.2 Parallelle systemer

Parallelle systemer er noe flere aktører i bransjen har uttrykt bekymring for. Parallelle systemer i denne sammenheng er når ulike byggherre stiller ulike etiske krav, for eksempel at en taktile helle fra India er ok i et prosjekt, men ikke ok i et annet prosjekt. Dette har vært tilfelle og har snakket med stor offentlig byggherre, landskapsentreprenør og steinleverandør i et prosjekt hvor det ble satt ekstra fokus på krav til etisk stein. Disse kravene var strengere enn hva som var sett tidligere og en god del ekstra ressurser var nødvendig for å dokumentere kravene. Steinleverandøren hadde og samtidig oppdrag for en annen stor offentlig byggherre, som sa at de etiske kravene var ok. Dette er med på å vise utfordringen når ulike etiske krav blir stilt og ulike krav til dokumentasjon. Her er åpenhetsloven god, ved at den sier aktsomhetsvurderingen skal følge OECD sine retningslinjer (Åpenhetsloven, 2023) som sikrer at alle følger like krav. For å sette det i kontekst er det likt med når ting skal følge NS 3420 og ikke følge egendefinerte krav.

I arbeidet med denne oppgaven ble det foretatt samtale med innkjøpsleder i et større bygg og anleggskonsern. Innkjøpslederen sitter i en arbeidsgruppe hvor de ser på løsninger for å effektivisere og gjøre driften og arbeidet med aktsomhetsvurderinger mindre resurskrevende. Det går ut på å samarbeide, ved at de samarbeider om å utføre aktsomhetsvurderingene på produkt flere i bransjen kjøper, for eksempel indiske taktile heller. Samarbeid vil gjøre at hver enkelt bedrift kan bruke mindre ressurser på aktsomhetsvurderingene, samt at er det flere bedrifter sammen kan man få større gjennomslagskraft for å skape forandringen. Samarbeid gjøres delvis i dag ved at flere aktører kjøper tjenester av samme konsulentbyråer, for å utføre aktsomhetsvurderinger. Problemet når kommersielle aktører brukes er at det kan skape problemer med nøytralitet og troverdighet, grunnet økonomiske interesser. Innkjøpslederen snakket hypotetisk om en stor organisasjon på EU-nivå, som kan ivareta kontroll og oppfølging av produkter og leverandørkjeder, i form av sertifiseringsordninger, for eksempel en dekkende ISO-sertifisering eller felles EU-sertifisering.

For å gjøre arbeidet med aktsomhetsvurderinger enklere har BNL (Byggenæringens Landsforening) utarbeidet et mal-verk for aktsomhetsvurderinger, dette for å minske arbeidet for hver enkelt bedrift. Dette mal-verket prøver også å gi felles forståelse og lik utforming av aktsomhetsvurderingene. Et felles mal-verk kan også være skummelt om den fylles ut veldig vagt og overfladiske og det blir et slags dokument for å «hvitvaske» at bedriften har kontroll uten at de egentlig har det, dette gjelder alle aktsomhetsvurderinger.

5.3 Er krav til anstendig arbeidsliv likt i alle land?

Hvordan ta hensyn til at folk i andre land har andre krav i arbeidslivet enn det vi har i Norge. I Norge har vi høy lønn og et generelt høyt utdanningsnivå. Vi tar det for gitt at alle har grunnskole og kan lese og skrive. Normal arbeidstid, arbeidskontrakter og tarifflønn er standard. Dette er ikke tilfelle i andre deler av verden. Bare det å ha egen bankkonto er ikke nødvendigvis tilfelle. Disse faktorene er med på å gjøre arbeidet med aktsomhetsvurderinger og undersøkelser rundt den mer komplisert når produktene er fra utlandet. For eksempel er arbeidskontrakter en utfordring om en bedrift har arbeidere som ikke kan lese og skrive.

Hvordan kan man vite om arbeidskontrakten er forstått og hvordan kan den signeres.

Kontrakten kan signeres med fingeravtrykk. Det oppstår og problemer med å undersøke lønn, når arbeidstakere ikke har bankkonto, det er flere deler av verden hvor banksystemer ikke fungerer optimalt og lønn blir gitt direkte i kontanter. Hvordan ivareta krav til åpenhetsloven under slike forhold er mer utfordrende enn i Norge. Dette er faktiske problemstillinger som ble fortalt fra en norsk steinleverandør.

Levelønn blir og aktuelt her, samt at lønnsnivå vil variere fra land til land. Det som kan være en dårlig arbeiderlønn i Norge, kan tilsvare topplederlønn i andre land. Derfor vil det å sammenligne lønn rent kroner og øre være komplisert og god kunnskap til lokale forhold må være til stede for å kunne avgjøre om lønnen er ok.

5.4 Hva åpenhetsloven påvirker

Det er viktig å påpeke at åpenhetsloven gjelder for alle typer informasjon og ikke bare for importert indisk granitt. Loven kan anvendes for en rekke andre problemstillinger som er relevante for bransjen.

Det er håp om at de som er ansvarlige for å tildele anbud og kontrakter vil begynne å stille etiske krav, og i det minste utføre stikkprøver i begynnelsen av implementeringen av den nye loven for å gjøre bransjen mer bevisst på slike spørsmål. Bygg- og anleggsbransjen, inkludert grøntanleggsbransjen er ikke kjent for å være ledende når det kommer til anstendige arbeidsforhold, og det er derfor viktig å være oppmerksom på flere områder.

Eksempler på ting som kan sjekkes ved hjelp av åpenhetsloven inkluderer opprinnelse og produksjon av trevirke, arbeidsforhold for innleide arbeidere og produsenter i utlandet, inkludert overtid, og produksjonsmetoder for jord og torvjord, og til og med dyrevelferd

Ved å benytte seg av åpenhetsloven kan man styrke kravene som allerede stilles og sikre at det er lovhjemmel for å håndheve dem. På denne måten kan man arbeide mot en mer ansvarlig og bærekraftig bransje og samfunn. Dette er bare noen forslag til relevante krav man kan sjekke ved å bruke åpenhetsloven.

6 Refleksjon

6.1 Refleksjon

Hva er poenget med loven og hva prøver loven å oppnå. Gjennom hvor produkter som kjøpes kommer fra og hvordan de er blitt produsert, prøver loven å sette fokus og lovfeste krav til grunnleggende menneskerettigheter og et anstendig arbeidsliv. At det er blitt produsert på en måte som er god selv om de er produsert på andre siden av verden og at de som har lagt stein i Norge har gode arbeidsforhold. Denne loven er et stort skritt i god retning, denne loven gjelder hele samfunnet ikke bare grøntanlegg og det er en av mine svakheter at denne oppgaven kanskje handler mer om selve loven og kanskje noe lite om grøntanleggsbransjen. Samme er valg av tidspunkt som er i vakuemet mellom loven er kommet før aktsomhetsvurderingene trer i kraft, men dette gjør også oppgaven interessant siden det er mye usikkerhet rundt loven og ingen helt sikkert vet hvordan den blir i praksis. En annen svakhet ved oppgaven er at jeg ikke har noe erfaring med juss, skal bemerkes av jeg har hatt hjelp av en jusstudent som har kvalitetssikret at arbeidet jeg har gjort ikke er feil. En styrke ved at jeg ikke har gått juss, men har gått landskapsingeniør og har bakgrunn fra bistandsarbeid når jeg skriver denne oppgaven er at jeg ser det med både grøntfaglige og bistandsfaglige «øyne». Åpenhetsloven vil påvirke arbeidet landskapsingeniører gjør, spesielt om jobben handler om å lede prosjekter og innkjøp. Derfor er det interessant å belyse dette tema i ståsted av en landskapsingeniør.

Hva kan løsningen ideelt sett være spesielt med tanke på India for å bedre arbeidsforholdene og livene til folk som jobber i leverandørkjedene der. Å kutte samarbeidet og bytte til norsk stein for eksempel, vil trolig ikke være en god løsning, dette støttes av Etisk handel Norge og personer i bistandsverden jeg har snakket med. Da vil steinbruddene i eksempelvis India enten måtte legge ned og mange bli arbeidsledige eller de vil måtte selge stein til enda lavere pris til andre land, med enda lavere pris vil arbeidsforholdene bli enda dårligere. En ideell løsning her, vil være å gi arbeiderene bedre lønn og arbeidsforhold, og aktivt velge produsenter og importører som har godt fokus på dette og kan dokumentere det. Samtidig som man stiller

krav til leverandørene om stadig forbedringer i arbeidsforholdene i sine leverandørkjeder. Det er et langsiktig og sakte gående arbeid, og samarbeid med bistandsorganisasjoner kan kanskje være en god løsning, de vil da funke som en uavhengig tredjepart.

Innkjøpere og byggherrer og egentlig hele bransjen har stor makt, når vi kjøper inn for eksempel stein. Denne makten syntes jeg vi skal bruke på en god måte og prøve å bedre forholdene til de lenger nede i leverandørkjeden, ved å endre på fokuset ved innkjøp av stein.

Av mer personlig refleksjon, har jeg lært at det å finne kilder og kartlegge fokus på etisk handel i grøntanleggsbransjen er svært varierende og utfordrende. Noen bedrifter og personer er svært interessert og har godt fokus, mens andre vet lite om de produktene de selger. Er for så vidt forståelig at fokuset ikke er der, når leverandørkjedene er lange og produksjonen foregår i et annet land, men fokuset burde kanskje vært der.

Forbedringer kan ikke skje over natta og arbeidet med etiske krav må gjøres skritt for skritt. 95% rett er bedre enn 60% rett og kan være greit å tenke på da 100% rett på etiske krav er meget utfordrende.

Denne oppgaven har fokusert på proffmarkedet, men privatmarkedet er trolig bare verre på etiske krav enn proffmarkedet på steinsiden, men vi som driver med innkjøp og import av stein profesjonelt bør gå foran som godt eksempel, også vil forhåpentligvis privatmarkedet følge etter.

Norge er ikke en stor aktør, om vi kommer med for strenge krav i forhold til alle andre, kan resultatet bli at færre vil handle med oss er et argument imot ny åpenhetslov. Motargument her er at nytt EU-direktiv er på vei som går på samme krav og Norge er et land som har penger og kapasitet til å være først på slike krav også vil andre land følge etter. Hever man blikket og ser stort på det, er krav som åpenhetsloven setter smart og bra for å sikre at folk i hele verden får bedre liv.

6.2 Svakheter ved loven:

Loven er helt ny, og området den tar for seg er stort og omfattende. Dette gjør at det er noen svakheter ved loven per dags dato. Det er blitt nevnt at loven trolig blir revidert i nær fremtid. (Stortinget, 2021)

Etter å ha leste høringen om åpenhetslov var det nevnt, at når de hadde diskusjon i Barne- og familiedepartement at Sosialistisk Venstreparti (SV) kom med innvendig om at natur og miljø ikke var med (Stortinget, 2021). Miljøpåvirkning er ikke tatt med i åpenhetsloven i denne

omgang. Det blir understreket at det skal komme med i senere versjoner. I rapporten til Oslo economics er det tallfestet at å inkludere miljø vil koste i gjennomsnitt 100 000 kr per mellomstor bedrift med høy risiko tabell 6-1 (Oslo Economics, 2021), med tanke på hvor mye resten av åpenhetsloven koster er dette en liten merkostnad. Dette vil være gunstig å inkludere, for å kunne stille virksomheter ansvarlige for miljøpåvirkning, for eksempel CO₂-utslipp.

Loven har heller ikke noe om korrupsjon, dette blir nevnt av både Etisk handel Norge på et seminar og i høringsrunden (Stortinget, 2021). Korrupsjon er et stort og alvorlig problem som jeg har sett med egne øyne i Tanzania hvordan påvirker et samfunn. Det gjennomsyrrer hele samfunnet og gjør det vanskelig å drive utvikling og godt arbeid med menneskerettigheter.

Loven er også noe vag med tanke på hvordan den skal forstås, og hvor strengt den vil bli undersøkt, dette blir og bekreftet av en innkjøpsdirektør og fra en av entreprenørene det har blitt snakket med.

Aktsomhetsvurderingene er litt vanskelig å få forståelsen på, med mindre man setter seg godt inn i det. Dette medfører at det å gjøre arbeid med åpenhetsloven kan være komplisert og man trenger en god del arbeidstimer og ressurser for å gjøre dette på en god måte, spesielt om bedriften har mye ulike produkter og leverandørkjeder, slik tilfellet er i opparbeidingen av nye grøntanlegg. Her er tanken om å unngå parallelle systemer bra. For spesielt importør bedrifter som har små marginer, få ansatte og stort volum av varer, blir ekstra kostnaden svært stor. Resultatet kan bli at å være en seriøs importør blir uforholdsmessig dyrt og useriøse aktører blir valgt på bakgrunn av pris. Med mindre man endrer anbuds-policy slik man ser blir gjort på miljø i enkelte kontrakter, for eksempel ved å ha eget tildelingskriteriet på god ivaretagelse av etiske krav.

6.3 Etertanker:

Her er noen spørsmål og tanker jeg sitter igjen med etter denne oppgaven. Kommer åpenhetsloven til å bety en forskjell for personer som opplever brudd på generelle menneskerettigheter og anstendig arbeidsliv? Blir byggherrer og forbrukere mer opptatt av å sette fokus på dette ved innkjøp av varer og tjenester? Vil importert stein fra India og andre land være etisk forsvarlig å kjøpe. Vil en overgang til norsk stein og gjenbruk på grunn av miljøhensyn, gjøre at Norge uansett slutter å kjøpe inn stein fra India? Vil denne bachelor øke fokus og gi noen svar på hvorfor det er viktig med lover som åpenhetsloven? Har jeg fått frem

godt nok hvor fælt fattige folk har det og vil denne bachelor bety en forskjell? Det er mye spørsmål som jeg sitter igjen med, og mye av det kan jeg ikke finne ut før loven er ordentlig satt i verk. Det som uansett er sikkert, er at denne loven er et stort skritt i en god retning. Norge er med denne loven blant de fremste i verden på dette punktet. (Stortinget, 2021). Dette er meget positivt, og forhåpentligvis følger hele verden etter.

Konklusjon

I denne oppgaven har vi sett på hvordan Åpenhetsloven vil påvirke innkjøpspraksis i grøntanleggsbransjen i forbindelse med import av naturstein. Oppgaven har sett på tilpasninger bransjen må gjøre og fokusert på hvorfor det er viktig å være bevisst på hvor ting du kjøper kommer fra og hvordan det er produsert.

Oppgaven har sett på at åpenhetsloven og aktsomhetsvurderingene som skal utarbeides er et stort skritt i riktig retning for å hindre menneskerettsbrudd og andre kritikkverdige forhold. Selv om den tekniske kvaliteten på anlegg sannsynligvis ikke vil øke med økt fokus på etiske krav og åpenhet i leverandørkjeder, vil økt åpenhet føre til bedre forhold for de som medvirker i produksjonen og være bra for menneskeheten.

Videre undersøkelser

Denne oppgaven er skrevet i tidsrommet mellom loven trer i kraft og før tidsfristen for at aktsomhetsvurderinger skal være offentliggjort 30. Juni 2023. Dette gjør at å undersøke hvordan åpenhetsloven faktisk blir gjennomført i praksis i grøntanleggsbransjen, og hvordan dette har påvirket bransjen, samt hvordan aktsomhetsvurderingene ser ut, interessant å se nærmere på. Videre undersøkelser kan utforske hvordan bedrifter har respondert på åpenhetsloven og hva slags tiltak de har tatt for å forbedre åpenheten og ansvarligheten i sine bedrifter. Det kan også være interessant å se på hvordan innkjøpere og byggherrer har reagert på økt åpenhet og hva slags påvirkning dette har hatt på anbudene de lager. Når åpenhetsloven er litt mer implementert og informasjonen er mer tilgjengelig vil det være interessant å se på enkeltprodukter mer grundig.

Referanser:

- Byggeshop. (2023, 05 05). *Byggeshop* . Hentet fra Granitt Murblokk 30x30 Indisk:
<https://byggeshop.no/hage-og-utemiljo/kantstein/granitt-murblokk-30x30-indisk>
- Etisk Handel Norge. (2023, 04 18). *9000 virksomheter skal rapportere på åpenhetsloven for første gang*. Hentet fra Etisk Handel Norge: <https://etiskhandel.no/artikkel/5-maneder-til-9000-virksomheter-for-forste-gang-skal-rapportere-pa-apenhetsloven/>
- Etisk Handel Norge. (2023, 02 27). *Etisk Handel Norge*. Hentet fra 9000 virksomheter skal rapportere på åpenhetsloven for første gang: <https://etiskhandel.no/artikkel/5-maneder-til-9000-virksomheter-for-forste-gang-skal-rapportere-pa-apenhetsloven/>
- FN-Sambandet. (2021, 10 28). *Bærekraftig utvikling*. Hentet fra FN-Sambandet:
<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- FN-Sambandet. (2023, 03 01). *Menneskerettigheter*. Hentet fra FN-Sambandet,
Menneskerettigheter:
<https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/menneskerettigheter>
- Forbrukertilsynet. (2023, 02 16).
<https://www.forbrukertilsynet.no/apenhetsloven/aktsomhetsvurderinger>. Hentet fra
Aktsomhetsvurderinger:
<https://www.forbrukertilsynet.no/apenhetsloven/aktsomhetsvurderinger>
- Forbrukertilsynet. (2023, 01 10). *Hvem er omfattet av åpenhetsloven?* . Hentet fra
Åpenhetsloven: Hvem er omfattet av åpenhetsloven?
- Forbrukertilsynet. (2023, 04 24). *Klage på brudd på åpenhetslovens informasjonsplikt*. Hentet
fra Forbrukertilsynet:
https://skjema.onacos.no/forbrukertilsynet/skjema/FO0031/Klage_p_brudd_p_penhetslovens_informasjonsplikt
- Gökçekli, Z. (2022). *Rettferdig naturstein i Norske gater*. Oslo: Fakultet for landskap og samfunn, NMBU.
- India Committee of the Netherlands. (2017). *The dark sites of granite*. Utrecht, Nederland:
Stop Child Labour, Kerk in Actie, India Committee of the Netherlands.
- Lovdata Pro. (2022, 10 03). *Lov om vern av forretningshemmeligheter (forretningshemmelighetsloven)*. Hentet fra Lovdata Pro:

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2020-03-27-15?searchResultContext=1968&rowNumber=1&totalHits=98>

Lovdata Pro. (2022, 10 03). *Lov om vern av forretningshemmeligheter (forretningshemmelighetsloven)*. Hentet fra Lovdata Pro:

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2020-03-27-15?searchResultContext=1968&rowNumber=1&totalHits=98>

NHI.no. (2023, 03 21). *Lungefibrose*. Hentet fra Sykdommer, lunger, diverse, lungefibrose: <https://nhi.no/sykdommer/lunger/diverse/lungefibrose/?page=1>

OECD. (2018, 04 03). *OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv*. Oslo: Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv (OECD).

Oslo Economics. (2021). *Konsekvensutredning av forslag til ny åpenhetslov*. Oslo: Oslo Economics.

Proposisjon Åpenhetsloven. (2021, 04 9). Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven)*.

Putter, B. (Regissør). (2003). *Quarry Kids* [Film].

Statsbygg. (2020). *Medlemsrapportering for Statsbygg*. Oslo: Etisk Handel Norge .

Stortinget. (2021). *Innst. 603 L Instilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen, Prop 150 L*. Oslo: Stortinget.

Thomas Reuters Foundation News. (2016, 5 9). *Many workers in Indian stone quarries, including children, dying of incurable lung disease to produce garden and kitchen tiles*. Hentet fra <https://news.trust.org/item/20160509120656-r8djg>: <https://news.trust.org/item/20160509120656-r8djg>

Visit Norway. (2023, 01 23). *Aker brygge*. Hentet fra <https://www.visitnorway.no/reisemal/ostlandet/oslo/listings-oslo/aker-brygge/17230/>: <https://www.visitnorway.no/reisemal/ostlandet/oslo/listings-oslo/aker-brygge/17230/>

Åpenhetsloven. (2023, 02 27). *Lovdata*. Hentet fra *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven)*: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

Figurliste:

Figur 1: Det blir brukt mye naturstein i norske byrom (Visit Norway, 2023)	8
Figur 2: Indiske barnarbeidere i et steinbrudd (Thomas Reuters Foundation News, 2016)...	10
Figur 3: De tre ulike bærekrafts- dimensjonene (FN-Sambandet, 2021).....	11
Figur 4: De 17 bærekraftsmålene (FN-Sambandet, 2021)	12
Figur 5: Figur for hvordan utføre aktsomhetsvurderinger (OECD, 2018).....	23
Figur 6: Indisk granittsteinmur som illustrasjon (Byggeshop, 2023).....	27
Figur 7: Kart som viser risiko for brudd på menneskerettigheter, mørkere farge viser høyere risiko (Oslo Economics, 2021).....	29

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway